

Sandra Bošković*

Studirati s invaliditetom - model Medicinskog fakulteta Rijeka

SAŽETAK

Brojne prepreke koje se pojavljuju tijekom studija studenata s invaliditetom, vezane uz njihov invaliditet, na koje studenti kontinuirano ukazuju, uzrok su još uvijek vrlo malom broju studenata s invaliditetom na našim učilištima.

Sveučilište u Rijeci pokrenulo je značajne mjere za uključivanje studenata s invaliditetom na svoja učilišta, od arhitektonskih prilagodbi do organizacije različitih mjera podrške studentima s invaliditetom, koje su pridonijele povećanju broja studenata s invaliditetom na svim sastavnicama Sveučilišta.

Medicinski fakultet Rijeka kao sastavnica Sveučilišta u Rijeci prepoznao je potrebu drugačijeg sagledavanja problematike osoba s invaliditetom te već dugi niz godina promiče stručni i znanstveni interes koji ima za cilj poboljšanje kvalitete življenja populacije osoba s invaliditetom. Na osnovi dosadašnjeg iskustva i aktivnosti Medicinski fakultet Rijeka pokrenuo je projekt uključivanja studenata s invaliditetom na naše učilište, čiji je cilj organizacija modela podrške obrazovanju studenata s invaliditetom. Implementacijom modela osigurat će se preduvjeti sustavne podrške studenata s invaliditetom na našem fakultetu. Prezentacijom rezultata projekta stvorit će se preduvjeti implementacije modela i na druga učilišta s ciljem uvažavanja specifičnosti individualnih potreba svakog studenta s invaliditetom.

Ključne riječi: studenti s invaliditetom, model, Medicinski fakultet Rijeka, inkluzivni pristup.

* Adresa za korespondenciju: Sandra Bošković, Medicinski fakultet Rijeka, Braće Branchetta 20, e-mail: sandra.boskovic@medri.uniri.hr

Uvod

Suvremena teorijska polazišta shvaćanja pojma kvalitete življenja polaze od temeljne hipoteze da se na kvalitetu življenja osoba s invaliditetom kao subjekta u modernom društvu može utjecati potpunim uključivanjem u život socijalne zajednice, gdje su kategorije “normalnog” i “patološkog” rezultat percipiranog ponašanja osobe u organiziranom kontekstu koji stvara vezu između ponašanja i kategorije.¹

Na osnovi toga, osobu s invaliditetom treba promatrati u socijalnom kontekstu naglašavajući važnost psihosocijalne perspektive. Takav pristup zahtijeva cjelovitost i međuovisnost psihološkog i socijalnog aspekta. Riječ psihosocijalno naglašava dinamiku odnosa između psiholoških i socijalnih utjecaja, pri čemu kontinuirano utječu jedan na drugoga.²

U cilju stvaranja preduvjeta drugačijeg pristupa osobama s invaliditetom temeljenih na uvažavanju aspekata kvalitete življenja i Svjetska zdravstvena organizacija je preinakom svoje klasifikacije invaliditeta (ICIDH) u Međunarodnu klasifikaciju funkcionalnosti, invaliditeta i zdravlja (1986) termin “invaliditet” predstavila kao rezultat međusobne interakcije oštećenja i negativnih utjecaja socijalne okoline.³

U mnogim europskim zemljama rezultat takvog sagledavanja pristupa osobama s invaliditetom promicanje je aktivnih politika koje omogućuju pojedincima s invaliditetom kontroliranje vlastitoga života te su iz toga proizašli ključni međunarodni dokumenti koji su svojim pristupom otvorili put poboljšanju kvalitete življenja osoba s invaliditetom. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom⁴ koju je potpisala i ratificirala i Republika Hrvatska, između ostaloga, u dijelu koji se odnosi na obrazovanje, obvezuje zemlje potpisnice na osiguravanje prava osoba s invaliditetom na obrazovanje, bez diskriminacije i na osnovi jednakih mogućnosti, kroz osiguravanje: razumne prilagodbe individualnim potrebama; da osobe s invaliditetom dobiju potrebnu podršku unutar općeg obrazovnog sustava kako bi se olakšalo njihovo djelotvorno obrazovanje; pružanja djelotvornih individualiziranih mjera potpore u okruženjima koja najviše pridonose akademskom i socijalnom razvoju u skladu s ciljem potpunog uključivanja i drugo.

¹ Ljiljana Igrić, “Društveni kontekst, posebne potrebe, invaliditet, teškoće u razvoju i edukacijsko uključivanje”, *Hrvatska revija za edukacijska istraživanja*, 40 (2/2004), str.151-163.

² Leutar Z., Štambuk, A., Rusac, S., “Socijalna politika i kvaliteta života starijih osoba s tjelesnim invaliditetom”, *Revija za socijalnu politiku*, god. 14, br. 3-4/2007, str. 327-346.

³ Međunarodna klasifikacija oštećenja, invaliditeta i hendikepa (1986). Prijevod: Lulnjević, N., Strand, M., Crle-njak, V., *Izdanje Zavoda za zaštitu zdravlja Hrvatske*

⁴ Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom (2006). *Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom*, Republike Hrvatske <http://www.posi.hr/dokumenti> (12. lipnja 2013.)

I Nacionalna strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine⁵, koja je usklađena s relevantnim međunarodnim dokumentima, u dijelu koji se odnosi na odgoj i obrazovanje ističe kvalitetno obrazovanje na svim razinama, kao jedan od prioriteta, te nužnost osiguravanja uvjeta za povećanje pristupa osobama s invaliditetom kvalitetnom obrazovanju. U usporedbi s uključivanjem djece s teškoćama u razvoju u osnovno i srednjoškolsko obrazovanje koje se već duže vrijeme provodi i temelji se na principima inkluzivnog obrazovanja, inkluzivno obrazovanje u visokom školstvu u posljednjem desetljeću penje se na popisu prioriteta politika visokog obrazovanja.⁶

Zbog toga su u posljednjih deset godina u zemljama Europske unije načela „pravednosti u obrazovanju“ i „proširivanje pristupa“ marginaliziranim društvenim skupinama postala ključna *policy* pitanja. U posljednjem desetljeću priopćenja europskih ministara obrazovanja o Bolonjskom procesu dala su sve veći naglasak na osiguranje „socijalne dimenzije“ u visokom obrazovanju u Europi.⁷

Kako bismo utvrdili stanje prava na visoko obrazovanje u Hrvatskoj, treba najprije provjeriti situaciju „na papiru“, tj. do koje mjere je Vlada uključila sva načela prava na obrazovanje u svoje zakone i javne politike. Pored Ustava Republike Hrvatske⁸ i Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju⁹, koji sadrže velik dio međunarodno propisanih standarda iz područja prava na obrazovanje, postoje i brojne Vladine strategije i programi koji uključuju mjere za osiguranje jednakog pristupa visokom obrazovanju.

U svom tekstu autorica Dolenc upozorava da je Bolonjski proces u deset godina napravio vrlo malo što se tiče uključivanja studenata s invaliditetom na visoka učilišta i da je inkluzivna politika Bolonjskog procesa za sada dobila primarno „deklarativnu pobjedu“, no ne još i provedbenu.¹⁰

⁵ Nacionalna strategija za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom 2007. - 2015., Narodne novine, br. 63/2007.

⁶ Farnell, T., Kovač, V. „Uklanjanje nepravednosti u visokom obrazovanju: prema politici „proširivanja sudjelovanja“ u Hrvatskoj”. *Revija za socijalnu politiku*, sv. 17, br. 2/2010, str. 257-275.

⁷ Kovač, V. „Kako povećati pristup visokom obrazovanju. Hrvatska alternativa”, <http://www.h-alter.org/vijesti/politika/kako-povecati-pristup-visokom-obrazovanju> (24. kolovoza 2013.)

⁸ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 8/98 – pročišćeni tekst, 113/2000, 124/2000 – pročišćeni tekst, <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232289.html>). (24. kolovoza 2013.)

⁹ Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, (NN, 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 46/07), <http://www.zakon.hr/z/320/Zakon-o-znanstvenoj-djelatnosti-i-visokom-obrazovanju> (24. kolovoza 2013.)

¹⁰ Dolenc, D. (2010). „Snimka Lisabonskog procesa: izvori nejednakosti u obrazovanju”, *Kolumna pravo na obrazovanje*, Institut za razvoj obrazovanja, http://www.iro.hr/userdocs/File/pno_kolumna/Drustveno_odgovorno_svecuiliste.pdf EU Europa Treaty of Lisbon. http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm (15. listopada 2013.)

Ipak, mijenjaju se očekivanja prema visokoškolskim institucijama: institucije se svojim programima i projektima moraju približiti potencijalnim studentima i potrebama šire društvene zajednice (Williams, 2007). Ovime se zapravo revitalizira važnost njegovanja jedne od najstarijih i najvrjednijih misija sveučilišta - brige za kontinuirani razvoj i napredovanje društva u cjelini.

Model studirati s invaliditetom Medicinskog fakulteta u Rijeci

Sva Sveučilišta u Republici Hrvatskoj u svoje su Statute ugradila ustavno načelo o nedopustivosti diskriminacije (zbog rase, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine, rođenja, društvenog položaja, invalidnosti, seksualne orijentacije, dobi i drugo). Također, ugradila su i odredbu Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju u kojoj stoji da svi studenti imaju pravo na kvalitetan studij i obrazovni proces, kako je predviđeno studijskim programom sukladno individualnim specifičnostima potreba. Iako i u akademskom okruženju individualizirani pristup i zadovoljenje posve specifičnih potreba može biti jedini ispravan put potpore studentima s invaliditetom, ipak postoje i mjere i postupci koji mogu riješiti neka ključna pitanja zajednička svim studentima s invaliditetom, odnosno pojedinim kategoriziranim skupinama studenata, najčešće definiranim prema njihovom oštećenju. I Sveučilište u Rijeci pokrenulo je značajne mjere za uključivanje studenata s invaliditetom na svoja učilišta, od arhitektonskih prilagodbi do donošenja različitih mjera podrške studentima s invaliditetom, koje su doprinijele povećanju broja studenata s invaliditetom na svim sastavnicama Sveučilišta.

Medicinski fakultet Rijeka kao sastavnica istog Sveučilišta prepoznao je potrebu drugačijeg sagledavanja problematike osoba s invaliditetom te već dugi niz godina promiče stručni i znanstveni interes koji ima za cilj poboljšanje kvalitete življenja populacije osoba s invaliditetom.

U sklopu Katedre za društvene znanosti i Katedre za zdravstvenu njegu već dugi niz godina izvode se kolegiji „Kako komunicirati s gluhim pacijentima“ i „Zdravstvena njega osoba s invaliditetom“ koji se izvode studentima medicine, stomatologije, sestrinstva i drugih programa na Medicinskom fakultetu, kako bi se studenti upoznali s problematikom i pristupom djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom. Ujedno, provodi se i kolegij „Pristup osobama s invaliditetom“ na diplomskim studijima sestrinstva i fizioterapije s ciljem približavanja specifičnosti pristupa navedenoj populaciji budućim zdravstvenim djelatnicima. U suradnji s Udrugom za gluhe i nagluhe Primorsko-goranske županije proveden je projekt Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa posvećen istoj istraživačkoj temi, a 2010.

objavljen je i udžbenik *Gluhi i znakovno medicinsko nazivlje: kako komunicirati s gluhim pacijentom*¹¹ koji inovativno podastire 300 znakova, uglavnom medicinske terminologije. Sukladno tradiciji otvorenog učilišta i dosadašnjim iskustvima pokrenuta je inicijativa kreiranja modela studiranja studenata s invaliditetom, uvažavajući specifičnosti akademskog okruženja. Polazeći od cilja osmišljavanja i kreiranja modela uključivanja studenata s invaliditetom na naše učilište i modela podrške obrazovanju studenata s invaliditetom s posebnim naglaskom na studente s oštećenjima sluha, provedene su mnoge aktivnosti koje imaju za cilj kreiranje kvalitetnog akademskog okruženja koji će omogućiti povećanje sudjelovanja studenata s invaliditetom na studijskim programima.

Studenti s invaliditetom uključeni su u naše studijske programe, interes budućih studenata s invaliditetom sve je veći. Kako bi se studentima s invaliditetom osiguralo kvalitetno studiranje organiziran je tim podrške stručnjaka i studentima i edukatorima u provedbi obrazovnog procesa i time je osigurana stalna podrška svima u obrazovnom procesu, kroz individualne i grupne konzultacije.

Provedena su istraživanja čiji su rezultati dali uvid u stavove studenata i nastavnog i nenastavnog osoblja o studiranju studenata s invaliditetom na našem fakultetu, koji su značajni preduvjet u kreiranju modela studiranja s invaliditetom. Rezultati su pokazali otvorenost ispitanika za rad sa studentima s invaliditetom, kao i potrebu edukacije svih u obrazovnom procesu kroz organiziranje ciljanih tematskih edukacija, individualne podrške i konzultacija sa stručnjacima koji pružaju takav oblik podrške.

Uspostavljena je suradnja sa subjektima koji se bave populacijom osoba s invaliditetom s ciljem razvijanja alternativnih oblika učenja i dostupnosti edukativnih sadržaja (Uredi za studente s invaliditetom, Uredi za školstvo, Ministarstvo, Savezi udruga itd.) kao i prezentacije mogućnosti studiranja na našem fakultetu ciljanim skupinama mladih s invaliditetom kroz suradnju s Udrugama civilnog društva. Uspostavljena je suradnja sa Sveučilištem u Rochesteru (SAD) – Nacionalnim tehničkim institutom za gluhe - referalni centar za visoko obrazovanje gluhih u SAD-u koje je svojim dugogodišnjim iskustvom jedno od prepoznatljivih sveučilišta u svijetu na kojem studiraju gluhi i nagluhi studenti. Suradnja kroz savjetodavni i supervizorski rad od strane sveučilišta omogućit će razmjenu znanja i dobrih praksi u kreiranju modela studiranja studenata s invaliditetom, posebno gluhih i nagluhih studenata na našem fakultetu i sveučilištu. Na osnovi uspostavljene suradnje s Udrugom gluhih i nagluhih PGŽ-a, Savezom Udruga gluhih i nagluhih

¹¹ Šegota, I. "Gluhi i znakovno medicinsko nazivlje: kako komunicirati s gluhim pacijentom". 2010. *Medicinska naklada*, Zagreb.

Republike Hrvatske, kao i spomenutog sveučilišta, pokrenuta je inicijativa osnivanja Nacionalnog centra za visoko obrazovanje gluhih i nagluhih Republike Hrvatske. Cilj rada Nacionalnog centra temelji se na razvijanju modaliteta integracije gluhih na primjeru nekoliko fakulteta i diseminacija iskustava na druga visoka učilišta u Republici Hrvatskoj i čitavoj regiji, nudeći hrvatskom visokoobrazovnom sustavu da postane prepoznatljiv po još jednom segmentu i da se afirmira kao lider u spomenutom području. Ideju je podržao MZOS, a elaborat je trenutno na prosudbi u Vladi RH i za osnivanje je dobivena podrška Saveza udruga mladih i studenata s invaliditetom i Nacionalnog odbora za studente s invaliditetom.

Nadalje, kreiranjem studentske podrške kolegama s invaliditetom od strane vršnjačkih asistenata osigurano je aktivno uključivanje studenata s invaliditetom u život akademske zajednice. Kako bi se osiguralo kvalitetno akademsko okruženje osigurana je dostupnost svih pomagala prema iskazanim individualnim potrebama studenata s invaliditetom kroz razvijanje alternativnih oblika učenja i dostupnosti edukativnih sadržaja kao i metoda učenja nastavnih sadržaja i komunikacije s nosiocima kolegija kroz sustave podrške svih u obrazovnom procesu.

Kako bi se studentima približila problematika pristupa osobama s invaliditetom planira se uvođenje obvezatnog kolegija Osobe s invaliditetom koji će se uvesti na sve studentske programe na Medicinskom fakultetu s ciljem edukacije svih studenata sa specifičnostima osoba s invaliditetom te komunikacije s gluhipima. Na taj način potaknut će se znanstveni i stručni interes za teme iz neurolingvistike gluhih, sociologije, antropologije i kulture osoba s invaliditetom i sl.

Prezentacijom rezultata projekta svim zainteresiranim subjektima, studentskim organizacijama, aktivno uključivanje studenata s invaliditetom u provođenje i prezentaciju projekta osigurat će se veći interes budućih studenata s invaliditetom na studiranje na našem fakultetu.

Praćenjem, evaluacijom aktivnosti projekta osigurat će se standardizacija modela s ciljem osiguravanja održivosti modela na lokalnoj, sveučilišnoj i nacionalnoj razini. U suradnji s drugim projektima, prezentacijom rezultata projekta stvarat će se preduvjeti za izradu nacionalnih standarda i smjernica za razvoj pristupačnosti visokog obrazovanja studentima s invaliditetom (prijedlog nacionalnog dokumenta).

Zaključak

Unatoč pozitivnim proklamiranim društvenim mjerama i stalnim aktivnostima, studenti s invaliditetom još uvijek se u akademskom okruženju susreću s različitim preprekama koje im onemogućuju ravnopravno studiranje sa svojim kolegama.

Predstavljeni model i aktivnosti koje provodi Medicinski fakultet u Rijeci u osiguravanju jednakih mogućnosti studiranja studentima s invaliditetom kreiran je u skladu s inkluzivnim institucionalnim habitusom koji karakteriziraju institucionalne mjere koje pridonose osiguravanju jednakih obrazovnih mogućnosti temeljenih na uvažavanju socijalnog i kulturnog habitusa studenata.

Sandra Bošković

Studying with a disability – a model of the Faculty of medicine Rijeka

ABSTRACT

Numerous obstacles that occur during the study of students with disabilities related to their disabilities, and to which students continually indicate, are still the cause of a very small number of students with disabilities at our universities.

University of Rijeka initiated significant measures for the inclusion of students with disabilities at their colleges, from architectural adjustments to the organization of various support measures, which contributed to the increase in the number of students with disabilities in all constituents of the University.

Faculty of Medicine in Rijeka as a constituent of the same University has recognized the need for a different consideration of problems of persons with disabilities, and for many years has been promoting the professional and scientific interest that aims to improve the quality of life of the disabled. Based on the previous experience and activities the Faculty of Medicine in Rijeka has initiated a project of involving students with disabilities at our institution whose aim is the organisation of the support model of educating students with disabilities. The implementation of the model will provide the preconditions of systematic support to students with disabilities at our university. The presentation of the project results will create preconditions for the implementation of the model to other universities aiming to respect the specifics of the individual needs of each student with disabilities.

Key words: students with disabilities, model, Faculty of Medicine Rijeka, inclusion.